

Frumvarp til laga

um breytingu á lögum um málefni aldraðra, nr. 125/1999, með síðari breytingum
(sambúð á öldrunarstofnunum).

Flm.: Ólafur Þór Gunnarsson, Helgi Hrafn Gunnarsson, Guðjón S. Brjánsson,
Bjarkey Olsen Gunnarsdóttir, Lilja Rafney Magnúsdóttir,
Kolbeinn Óttarsson Proppé, Ari Trausti Guðmundsson.

1. gr.

Við 14. gr. laganna bætast tvær nýjar málsgreinar, svohljóðandi:

Heimilismaður sem dvelur til langframa á stofnun fyrir aldraða skal eiga kost á að vera samvistum við maka eða sambúðarmaka sinn þar þegar aðstæður leyfa. Maki skal greiða sanngjarna leigu vegna veru sinnar og greiða þann kostnað sem af dvöl hans hlýst. Maki skal eftir atvikum hafa aðgang að þjónustu stofnunarinnar gegn gjaldi. Maki samkvæmt þessari málsgrein er undanþeginn færni- og heilsumati og skal eiga lögheimili utan stofnunarinnar. Maki eða sambúðarmaki getur dvalið á öldrunarstofnuninni í allt að átta vikur eftir fráfall heimilismanns. Á þeim tíma skal meta hvort forsendur eru fyrir áframhaldandi dvöl á stofnuninni og fellur dvalarréttur niður nema niðurstaða færni- og heilsumats skv. 15. gr. verði að forsendur séu fyrir áframhaldandi búsetu og öðlast þá viðkomandi sjálfstæðan rétt sem heimilismaður á stofnun fyrir aldraða.

Ráðherra setur reglugerð um dvöl maka og sambúðarmaka á öldrunarstofnunum þar sem m.a. skal tilgreina greiðslur, greiðslufyrirkomulag, réttindi, tryggingar og kostnaðarþátttöku ríkisins.

2. gr.

2. másl. 2. mgr. 15. gr. laganna orðast svo: Enginn getur dvalið til langframa í hjúkr-unarrými eða dvalarrými án undangengins mats færni- og heilsumatsnefndar á þörf fyrir slíka dvöl nema maki eða sambúðarmaki heimilismanns skv. 14. gr.

3. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

4. gr.

Breytingar á öðrum lögum.

Við gildistöku laga þessara verða eftirfarandi breytingar á öðrum lögum:

1. *Lög um heilbrigðisþjónustu, nr. 40/2007, með síðari breytingum:*
 - a. 2. másl. 1. mgr. 16. gr. laganna orðast svo: Enginn getur dvalið til langframa í hjúkr-unarrými án undangengins mats færni- og heilsumatsnefndar á þörf fyrir slíka dvöl nema maki eða sambúðarmaki heimilismanns samkvæmt lögum um málefni aldraðra.
 - b. 2. másl. 16. gr. a laganna orðast svo: Enginn getur dvalið til langframa í dvalarrými án undangengins mats færni- og heilsumatsnefndar á þörf fyrir slíka dvöl nema maki eða sambúðarmaki heimilismanns samkvæmt lögum um málefni aldraðra.

2. *Lög um lögheimili og aðsetur, nr. 80/2018*: Við 1. mgr. 8. gr. laganna bætist nýr málsliður, svohljóðandi: Akvæðið getur einnig átt við um maka eða sambúðarmaka heimilismanns samkvæmt lögum um málefni aldraðra.

Greinargerð.

Frumvarp sama efnis hefur þrívægis verið flutt áður, á 145. löggjafarþingi (352. mál), 146. löggjafarþingi (185. mál) og 149. löggjafarþingi (264. mál). Frumvarp svipaðs eðlis var flutt á 148. löggjafarþingi (178. mál). Málin náðu ekki fram að ganga. Frumvarp þetta er nú lagt fram að nýju með minni háttar breytingum.

Frumvarpið snýr að mikilvægum réttindum eldra fólks. Vel er þekkt úr umræðunni hve sárt það getur verið fyrir eldri hjón eða sambúðarfólk sem þarf að skiljast að þegar heilsa annars makans brestur, oft eftir áratuga samvistir. Því er hér leitast við að leysa úr þeim vanda eftir því sem hægt er og taka á þeim álitafnum sem upp kunna að koma í því sambandi.

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að íbúar sem eiga heima á öldrunarstofnunum geti verið áfram samvistum við maka sinn. Markmið frumvarpsins er að gera fólki mögulegt að búa áfram með maka sínum sem hefur af heilsufarsástæðum þurft að flytjast á heimili sem krefst færni- og heilsumats til búsetu. Með samþykkt frumvarpsins yrði ekki lengur áskilið að heilbrigður eða heilbrigðari maki byggji ekki á sama stað og hinn veikari. Frumvarpinu er þannig ætlað að koma í veg fyrir þvinguð sambúðarslit.

Samkvæmt gildandi lögum getur enginn búíð á hjúkrunar- eða dvalarheimili án undan-gengins færni- og heilsumats. Þess vegna er nauðsynlegt að veita sérstaka undanþágu frá því ákvæði vegna búsetu maka og er gert ráð fyrir því í frumvarpinu. Með hliðsjón af framangreindu og til að gæta samræmis eru þess vegna lagðar til breytingar á lögum um heilbrigðisþjónustu, nr. 40/2007. Einnig er nauðsynlegt að gera í lögunum ráð fyrir því hvernig staðið skuli að þessu auk þess sem til þurfa að koma reglugerðarákvæði um búsetuna, þ.m.t. aðgengi að þjónustu, kostnað, réttindi, skyldur og fleira. Þar sem nauðsynlegt er að ekki sé um skilgreinda varanlega búsetu að ræða er mikilvægt að einnig sé gert ráð fyrir að sambúðarmakinn eigi lögheimili annars staðar en á viðkomandi dvalar- eða hjúkrunarheimili, en þó er gert ráð fyrir því í frumvarpinu að maka eða sambúðarmaka heimilismanns verði heimilt að skrá aðsetur sitt á þeim stofnunum þar sem um er að ræða tímabundna búsetu.

Af augljósum ástæðum má ætla að heppilegast væri að sambúðarmakinn hefði að öðru jöfnu aðgang að þjónustu heimilisins, svo sem hjúkrunar-, lækni- og sjúkraþjálfunarþjónustu.

Við fráfall maka þarf einnig að vera ljóst að áframhaldandi búseta sambúðarmakans verður ekki sjálfkrafa, heldur eftir atvikum með sama hætti og aðrir íbúar þurfa að lúta, þ.e. með færni- og heilsumati. Í núverandi framkvæmd er gert ráð fyrir að eldri einstaklingar geti dvalist í hvíldar- eða endurhæfingarinnlögn í allt að átta vikur á ári og því gert ráð fyrir því í frumvarpinu að eftir atvikum geti sambúðarmaki dvalist í allt að þann tíma eftir fráfall maka án þess að færni- eða heilsumat liggi fyrir.

Þar til tryggt hefur verið að allir íbúar á framangreindum heimilum geti búíð í einbýli, kjósi þeir það, verður ekki fortakslaust hægt að verða við óskum um sambýli með þeim hætti sem getur í frumvarpinu og því er orðalag 1. másl. 1. mgr. 1. gr. frumvarpsins í samræmi við það. Þá er einnig líklegt að á lokuðum deildum eða heimilum þar sem einbýli eru lítil eða þröng geti reynst örðugt að verða við óskum sambúðarmaka, nema þar sem svo háttar til að til séu sérstök rými hugsuð til þessara þarfa.